

Liviu Chiscop

**Drama
lui Ion Luca**

Liviu Chiscop face într-adevăr figura omului interesat de destinul cultural al propriei cetăți. Cărțile autorului au fixat repere peste timp, propunând adesea judecăți de valoare valide. Interesat deopotrivă de tradiție, continuitate și forme moderne ale expresiei artistice, Liviu Chiscop își continuă munca de istoric și critic literar odată cu apariția, la Editura „Bacovia”, a monografiei „Drama lui Ion Luca”.

Fascinat de istoria unui destin în parte împlinit, procedând aproape în manieră detectivistică, autorul încearcă să inventarizeze deopotrivă cauzele eșecurilor dar și izbânzilor unui nume care se vrea a fi recuperat. Evident, apariția unei asemenea cărți echivalează cu o izbândă; mai mult, în cazul de față, după o primă lectură, ai senzația că nu a mai rămas nimic de spus. Cartea, prefată de prof. dr. Victoria Huiban, beneficiază de un indice de nume, propune repere biobibliografice complete și o listă de ilustrații, în timp ce notele de subsol țin în marginalii lămuriri suplimentare. Meritul profesorului băcăuan este cu atât mai mare cu cât Ion Luca nu a activat doar în domeniul dramaturgiei, ci a căutat adevăruri estetice pornind dinspre sensurile filosofice cele mai profunde ale fenomenului cultural. Asistăm așadar deopotrivă la un demers filologic, dublat de unul pur hermeneutic. În ciuda tuturor acestor aspecte grave – trebuie spus de la început – Liviu Chiscop propune un edificiu de tip clasic, iar stilul rămâne lipsit de ambiguitate. Este, așadar, scoasă în față nu ipoteza de lucru, ci concluzia (fie ea și parțială!) fiecărui capitol.

Prima parte a volumului este dedicată personalității lui Ion Luca și numără unsprezece capitole, dintre care, pe cele mai incitante, le vom enumera aici: „Drama existențială: reconstituiri biografice”, „Polivalența vocației”, „«Cazul» Ion Luca”, „Teatrul lui Ion Luca – problematică și tipologie”. Sunt analizate și „volutele” destinului Ion Luca, un destin dramatic! Este fixată firea inflexibilă a dramaturgului, (și) prin aceasta autorul demonstrând lipsa unui pragmatism în stare de a-i asigura un trai mai bun. Cu un dublu doctorat – în drept și teologie, Ion Luca nu s-a regăsit în niciunul dintre aceste domenii. El a rămas fidel cuvântului, cărții: „Personalitate culturală complexă, Ion Luca știa nu mai puțin de șapte limbi străine, greaca veche, latina, ebraica, germana, franceza, rusa și italiana. Erudiția și dragostea sa față de carte, de care dăduse totdeauna dovadă, fac să fie trimis în străinătate, pentru a studia modul de organizare a bibliotecilor”.

Partea a doua e interesată efectiv de creația dramatică, inventariind tipologia, caractere. Cu responsabilitate, Liviu Chiscop separă: „Teatrul de inspirație mitologică”, „Teatrul de inspirație istorică”, „Teatrul de inspirație socială”, „Drama cu implicații politice”, „Drama cu implicații satirice”. Toate acestea par să fi plecat dinspre eseul lui Ion Luca, „Jertfa care creează”, cuvântare rostită în Sala Ateneului din Bacău, la 28 mai 1923, publicată ulterior în același an la Editura „Cartea Românească”. Această intervenție avea să se autoinstituie într-un soi de preambul pentru „Icarii de pe Argeș”. Temperament sangvin, dar

onest, dezinteresat de avantajele imediate – aspecte probate de toți cei care l-au cunoscut – Ion Luca constituie într-adevăr un caz pentru dramaturgia noastră: „Principalul handicap pentru Ion Luca și vocația sa dramatică l-a constituit, fără îndoială, faptul că a trăit în provincie, departe de efervescenta vieții spirituale din capitala țării, departe de lumea mirifică a scenei, frustrat de posibilitatea de a urmări seară de seară evoluția spectacolului, a mișcării teatrale contemporane în general, a ideilor de ultimă oră vehiculate în jurul operei dramatice. Din acest punct de vedere, Ion Luca reprezintă, într-adevăr, un caz de excepție între dramaturgii etapei interbelice, fiind adică singurul dintre cei care au reușit să se afirme și să se impună trăind și activând departe de tumultul Capitalei”. Apoi, extrem de interesante sunt notele referitoare la ce înseamnă caracterul în teatru. Nu aș reproșa autorului acestei monografii decât reluarea de mai multe ori a acelorași informații. Totuși, peste toate, așa cum aprecia și prof. dr. Victoria Huiban, „... cartea lui Liviu Chiscop, consacrată dramaturgului Ion Luca, are valoarea unei opere de referință, imposibil de omis de către orice viitor cercetător al dramaturgiei românești, fiind scrisă cu o profundă conștiință a responsabilității...”

Marius MANTA

Valentin Talpalaru

**Cu amurgul
în lesă**

Care ar fi scopul unei antologii, dacă nu să adune cele mai frumoase poeme: ale unui secol, ale unei generații, ale unui poet? Dar când iei antologia lui Valentin Talpalaru, „Cu amurgul în lesă” (101 poeme, antologie), găsești o atât de mare diversitate de limbaje poetice, încât le depășește pe cele ale unei generații. Descoperi un poem de ramură optzecistă ce ține de poezia cotidianului, fără zorzoane metaforice, apoi un sonet, un „pastel” și poeme, dimpotriwa acestora, de sinteză a ideii poetice, aducând abisuri parcă ale unui imaginar ancestral. Toate acestea puse la un loc, te fac să-ți dai seama că nu trebuie să umbli, când e vorba de Valentin Talpalaru, cu măsuri comune, cu încadrări școlarești, rigide. Nu poți spune despre el că e „șaptezecist” sau este „optzecist” fără să pierzi laturi esențiale ce-l definesc. Poemele sale au altă respirație, vin de altundeva. Antologia sa ce face? Ni-l oferă pe poet în întregul lui. Prețios devine pentru noi ceea ce se află în spatele poemelor antologate, anume artistul. Te întrebi: care este portretul interior al poetului? Cine este cel ce scornește această lume, cum este el? Și nu s-ar întreba așa ceva cititorul, dacă fiecare poem n-ar scormoni ceva în ființa lui. Valentin Talpalaru reușește să scormonească și în imaginarul și în conștiința cititorului său.

Față de cei care nu pot, anume „vacile ce nu dau lapte”, poetul e resemnat: „De vizavi spre nicăieri/ duce un drum de întrebări// pe lângă care, resemnate./ zac vacile ce nu dau lapte”. Așa începe un atem de cuminte, în aparență, pastel. Resemnat e poetul deoarece oferă o reprezentare a condiției umane aici: „vacile ce nu dau lapte” sunt oamenii în genere... c'est moi.... lipsiți de acces la mistere, la adevăratele mistere ale existenței. „Întrebările” – iată

esența lumii (a universului și a ființei). Poem cu un final ce lărgeste perspectiva la infinit, chiar și dincolo de moarte: „Abia aștept cina să mor/ să spun secretul morților:// De vizavi spre nicăieri/ duce un drum de întrebări”. Poem cu multiple sugestii, ce însuși suscită atâtea întrebări despre semantica sa. Aici cred că se află una dintre tușele esențiale ale portretului interior al poetului: întrebările. Abisul metafizic. Întrebările vin din lume, din existența noastră... și unde duc? Ce este acest „nicăieri”? Un alt nume al nimicului? Ar fi atât de simplu atunci! Am avea un cioranian, l-am „citi” pe Valentin Talpalaru imediat. Dar nu e așa, ci „nicăieri” al poetului nu e decât un abis metafizic ce deține puterea unui cânt al sirenelor. Să se fi legat poetul de catarg și, refuzând să-și acopere urechile cu ceară, a cutezat să asculte cântecul? Rămânând, interiorul său, pentru totdeauna captivul sirenelor, chiar dacă el continuă să trăiască în lumea noastră? Iată un om cuprins (dar nu copleșit, deoarece îl scoate din starea de copleșeală poezia) de toate tainele lumii. De la cele banale ale cotidianului, până la cele insondabile ale universului. Și, în celălalt plan, cel al poeticului, vezi că ai de a face cu un poet ce rostește pe mai multe voci, ca un personaj fabulos de basm, căci a sa voce trebuie să pătrundă cale de nouă vieți și a sa voce trebuie să cânte misterul în zeci de chei de solfegiu – și mai departe și mai mult, până cuprinde întreaga viață. Cu o voce ne spune un sonet: „Cuvântul meu, cel ultim și rotund,/ să ni-l turnați pe gură la plecare”..., o poezie a formei perfecte, legată de imagini și metafore ample. Cu altă voce ne spune povestea unor încercate „Didahii” (în buna tradiție a lui Antim Ivireanul), cu conținut contemporan: „Ce pot să le spun copiilor mei,/ ce minciuni utilitare să adaug/ la garnitura trasă pe linia moartă a sfaturilor/ cu care și-au izolat fonic iluziile?”. Și cu altă voce ne spune povestea lui Rodion, prin care Delta devine *locus mundi*.

Ceea ce ne înfățișează acest abia sugerat portret interior al poetului Valentin Talpalaru, nu e deloc puțin. Un poet ce cuprinde sub aripile sale universul ființării și al non-ființei, al formelor poetice diverse, al rostirilor diverse (de la cea simplă, la cea a patosului din poeziile cu rimă mai ales). Întrebări cu abisuri metafizice și întrebări simple, culese din viața de zi cu zi. Poate că Valentin Talpalaru nu e un poet comod pentru orice cititor, dar e unul ce-l răsplătește deplin pe cel ce-l înțelege.

Dan PERȘA

Dan C. Mihăilescu

**Castelul. Biblioteca.
Pușcăria. Trei vămi
ale feminității
exemplare**

• București,
Editura Humanitas, 2013.

A scrie despre feminitate este provocator și delicat în același timp. Pasionat cititor de memorii, Dan C. Mihăilescu identifică și analizează trei ipostaze ale feminității într-un *volum de glose care nu se vor decât o suită de plecaciuni în fața unor feminități de mai multe ori pilduitoare*.

Primul tip uman pe care îl are în vedere autorul este *feminitatea încoronată, noblețea superb, infantil sau parșiv alintată, cu capricii șocante, meandre imprevizibile, cochetării inofensive, hedonism exploziv, impulsuri contradictorii*. Intitulat *Trăind regal frumusețea, plăcerea și dăruirea de sine*, în acest capitol autorul reunește patru imagini ale feminității: regina Maria, Maria (Maruca) Cantacuzino-Enescu, Zoe Cărnărescu, Cella Delavrancea. Imaginea reginei Maria a României nu este pe deplin cunoscută marelui public și asta se poate justifica ușor: comunismul sau lipsa interesului contemporanilor de a recupera valorile trecutului. În puținele evocări televizate ale reginei și în călătoriile pe care le-am făcut pe urma acesteia am fost uimită de spiritul artistic deosebit al ei, aspect subliniat și de Dan C. Mihăilescu printr-un citat din *Povestea vieții mele* în care aceasta se destăinuie: *Un vas vechi plasat la locul potrivit în fața unei tufe de flori îmi poate crea o plăcere mai mare decât un palat, dacă vasul are forma potrivită și florile culoarea care trebuie. Atunci când organizez ceva, am viziunea totală a lucrului încă de la început: forma, culoarea, chiar umbra pe care o aruncă și variatele efecte pe care le-ar putea produce la diferitele ore ale zilei. Frumosul din fiecare formă este pentru mine o plăcere fizică și, în același timp, îmi umple sufletul cu o satisfacție pe care o egalează doar muzica perfectă care vibrează în mine*.

Al doilea tip este *feminitatea ultragiată, a cărei naturală, inocentă vulnerabilitate se vede călcată în copitele unei istorii bestiale, trecând umilitor din avuție, adică din confortul domestic al gospodăriei țărănești, sau din evanescența saloanelor culturale, în animalitatea carcerii, miseria interogațiilor și duhorile dormitoarelor colective*. Sub titlul *Între jubilație și destrămare*, Dan C. Mihăilescu grupează alte patru personalități: Alice Voinescu, Jeni Acterian, Pia și Cornelia Pillat, Annie Bentoiu.

Al treilea tip este *feminitatea spirituală, inițial etic, apoi afectiv și civic arhitecturată conform opreliștilor, cruzimilor, aberațiilor și malformărilor specifice unei istorii în care omul devenise doar o cifră în statisticile ororii*. Cum se simte autorul după un asemenea demers? *Am jubilat, m-am înfiorat și m-am vindecat, cu mândrie și suspin, scriind aceste pagini*. Capitolul *Suferința ca împlinire* aduce în fața cititorului personalitățile Ecaterinei Bălăcioiu-Lovinescu, a Lenei Constante, a Adrianei Georgescu, a Oanei Orlea, a Aniței Nandriș.

Ideea cărții este generoasă, însă autorul ei apare inconsecvent. În primul capitol se mulțumește să aglutineze citate din cărțile de memorii invocând cumva autoportretul, iar în celelalte capitole adună prefețele pe care le-a publicat în diferite ediții. Este o modă pe care o adoptă prea des unii autori contemporani și care dă uneori senzația de peticeală sau de lucru de mântuială. Văzând titlul volumului și după ce am citit prefața, am avut alte așteptări. Mi-am imaginat o interpretare subtilă a spiritului feminin, pentru că și eu sunt o pasionată cititoare de memorii. Așadar, o carte făcută din alte cărți.

Gabriela GÎRMACEA